

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Totivs Theologiæ S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De partibus potentialibus temperantiæ, & primo de continentia. Quæstio
155.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38803

peffimo: dicit glosf. quòd cum pecoribus mifeebatur. Post hoc autem est vitium Sodomiticum, cum ibi non feruetur debitus sexus. Post hoc autem est peccatum ex eo, quòd non feruatur debitus modus concubendi. Magis autem si non fit debitum vas, quam si fit inordinatio secundum aliqua alia pertinentia, ad modum concubitus.

QVÆST. CLV.

De partibus potentialibus temperantia: & primo de continentia, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de partibus potentialibus temperantia.

¶ Et primo de continentia.

¶ Secundo, de clementia.

¶ Tertio, de modestia.

¶ Circa primum considerandum est de continentia, & incontinentia.

¶ Circa continentiam quærentur quatuor.

¶ Primo, vtrum continentia fit virtus?

¶ Secundo, quæ fit materia eius.

¶ Tertio, quòd fit eius subiectum?

¶ Quarto, de comparatione eius ad temperantiam.

ARTIC. I.

Vtrum continentia fit virtus?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd continentia non fit virtus. Species enim non con- diuiditur generi. Sed continentia con diuiditur virtu- ti: vt patet per Philos. * in 7. Ethic. Ergo continen- tia non est virtus.

¶ 2 Præterea, Nullus vtendo virtute peccat: quia secundum Aug. in lib. † de lib. arbit. virtus est qua nemo malè vtitur. Sed aliquis continendo potest pec- care: puta si desideret aliquod bonum facere, & ab eo se contineat. Ergo continentia non est virtus.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus retrahit hominem à licitis, sed solum ab illicitis. Sed continentia retrahit hominem à licitis. Dicit enim glosf. † Gal. 5. quòd per continentiam aliquis se etiam à licitis abstinet. Ergo

754
1. 2. q. 85
a. 2. ad 2
Et 3. q. 7.
a. 2. ad 3
et ver. 9.
14. ar. 4.
cor. fin.
* c. 9 et li.
4. c. ult.
20. 5.
† c. 18. et
19. 10. 1.
† glo. in-
terl. sup.
illud: mo-
destia, cō-
tinentia,
etc.

Ergo continentia non est virtus.

SED contra, Omnis habitus laudabilis videtur esse virtus. Sed continentia est huiusmodi. Dicit enim Andronic. quod continentia est habitus inuidus à delectatione. Ergo continentia est virtus.

RESPONDEO dicendum, quod nomen continentie dupliciter sumitur à diuersis. Quidam enim continentiam nominant, per quam aliquis ab omni delectatione venerea abstinet. Vnde & Apostolus ad Galat. 3. continentiam castitati coniungit. Et sic continentia perfecta principalis quidem est virginitas, secundaria verò viduitas. Vnde secundum hoc eadem ratio est de continentia, quæ de virginitate, quam supra diximus virtutem. Alij verò dicunt continentiam esse, per quam aliquis resistit concupiscentijs prauis, quæ in eo vehementes existunt. Et hoc modo accipit Philosophus continentiam in 7. Ethicor. * Et hoc etiam modo accipitur continentia in collationibus patrum. Hoc autem modo continentia habet aliquid de ratione virtutis, in quantum scilicet ratio firmata est contra passiones, ne ab eis deducatur: non tamen attingit ad perfectam rationem virtutis moralis, secundum quam etiam appetitus sensitivus subditur rationi sic, vt in eo non insurgant vehementes passiones rationi contrariæ. Et ideo Philosophus dicit in 4. Ethic. * quod continentia non est virtus, sed quædam mixta, in quantum scilicet habet aliquid de virtute, & in aliquo deficit à virtute. Largius tamen accipiendo nomen virtutis pro quolibet principio laudabilium operum, possumus dicere continentiam esse virtutem.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus continentiam condiuidit virtuti, quantum ad hoc, in quo deficit à virtute.

Ad secundum dicendum, quod homo proprie est id quod est secundum rationem. Et ideo ex hoc dicitur aliquis in seipso se tenere, quod tenet se in eo quod conuenit rationi. Quod autem pertinet ad per-

q. 152.
ar. 3.

per 101^m,
10. 5.

c. 114. 2. 5

uerfiratem rationis, non est conueniens rationi. Vnde ille solus verè continens dicitur, qui tenet se in eo quod est secundum rationem rectam, non autem in eo quod est secundum rationem peruersam. Rationi autem rectæ opponuntur concupiscentiæ prauæ: sicut & rationi peruersæ opponuntur concupiscentiæ bonæ. Et idèd propriè & verè continens est, qui persistit in ratione recta, abstinens à concupiscentijs prauis: non autem qui persistit in ratione peruersa, abstinens à concupiscentijs bonis. Sed hic magis potest dici obstinatus in malo.

Ad tertium dicendum, quòd gloss. ibi loquitur de continentia secundum primum modum, secundum quem continentia nominat quamdam virtutem perfectam, quæ non solum abstinere ab illicitis bonis, sed etiam à quibusdam licitis minus bonis: vt totalitèr intendatur perfectioribus bonis.

ARTIC. II.

Utrum materia continentia sint concupiscentiæ delectationum tactus?

755

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd materia continentia non sint concupiscentiæ delectationum tactus. Dicit enim Ambros. in primo de Offic. * quòd generale decorum ita est ac si æquabilem formam atque vniuersitatè honestatis habeat in omni actu suo continentem. Sed non omnis actus humanus pertinet ad delectationes tactus. Ergo continentia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

ART. PRÆC.

¶ 2 Præterea, Nomen continentia ex hoc sumitur, quòd aliquis tenet se in bono rationis rectæ, sicut dictum est *. Sed quædam aliæ passiones vehementius abducunt hominem à ratione recta, quam concupiscentiæ delectabilium tactus: sicut timor periculorum mortis, qui stupefacit hominem; & ira, quæ est insanix similis, vt Seneca dicit *. Ergo continentia non dicitur propriè circa concupiscentias delectationum tactus.

lib. 1. de ira, c. 1.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Tullius dicit in 2. Rhet. + quod continentia est, per quam cupiditas consilij gubernatione regitur. Cupiditas autem magis consuevit dici diuitiarum quàm delectabilium tactus, secundum illud 1. ad Timoth. ult. Radix omnium malorum est cupiditas. Ergo continentia non est propriè circa concupiscentias delectationum tactus.

f. de in-
uen in f.
3. ante fi.
lib.

¶ 4 Præterea, Delectationes tactus non solum sunt in rebus venereis, sed etiam in vsu ciborum. Sed continentia solum circa vsum venereorum consuevit dici. Ergo nõ est propria materia eius concupiscentia delectationum tactus.

¶ 5 Præterea, Inter delectationes tactus quedam sunt non humanæ, sed bestiales, tam in cibis (vtpote si quis delectaretur in esu carniū humanarū) quàm etiam in venereis: puta in abusu bestiarum, vel puerorum. Sed circa huiusmodi non est continentia, vt dicitur in 7. Ethic. *Non ergo propria materia continentiæ sunt concupiscentiæ delectationum tactus.

c. 5. 10. 5.

SED contra est, quod Philosophus dicit in * 7. Ethic. quòd continentia & incontinentia sunt circa eadem, circa quæ temperantia & intemperantia. Sed temperantia & intemperantia sunt circa concupiscentias delectationum tactus, vt supra habitum est *. Ergo etiam continentia & incontinentia sunt circa eandem materiam.

c. 4. 10. 5.

q. 141.

ar. 4.

RESPONDEO dicendum, quòd nomen continentia refrenationem quamdam importat, in quantum scilicet tenet se aliquis ne passiones sequatur. Et idèd propriè cõtinentia dicitur circa illas passiones, quæ impellunt ad aliquid prosequendum: in quibus laudabile est, vt ratio retrahat hominem à prosequendo. Non autem propriè est circa illas passiones, quæ important retractionem quamdã, sicut timor & alia huiusmodi. In his enim laudabile est firmitatem seruare in prosequendo: quod ratio dicit, vt supra dictum est *. Est autem considerandum, quòd naturales inclinationes principia sunt omnium superuenien-

q. 123. 4.

3. 6. 4.

Vnde
e in eo
em in
Rationi
sicut
bona
sistit in
non
tens d
dici ob
uitur de
andum
em per
onis, sed
totaliter
tia delecta
quod ma
centia de
primo de
si equali
si habere
anis a us
Ergo con
s delecta
ho: sumi
recta, si
vtemen
tam con
pericu
as, quæ est
continentia
delecta
3 Præ-

elicitur nientium, vt supra dictum est †. Et ideò passiones
ex q. 26. tanto vehementius impellunt ad aliquid prosequen-
art. 3. 7. dum, quanto magis sequuntur inclinationem natu-
q. 8. ræ: quæ præcipuè inclinatur ad ea quæ sunt sibi neces-
 saria; vel ad conseruationem indiuidui, sicut sunt cibi;
 vel ad conseruationem speciei, sicut sunt actus
 venerei: quorum delectationes ad tactum pertinent.
 Et ideò continentia & incontinentia proprie dicuntur
 circa concupiscentias delectationum tactus.

Ad primum ego dicendum, quòd sicut nomen temperantia potest communiter accipi in quacumque materia, proprie tamen dicitur in illa materia, in qua est optimum hominem refranari: ita etiam continentia proprie dicitur in materia, in qua est optimum, & difficillimum contineri, scilicet in concupiscentijs delectationum tactus. Communiter autem & secundum quid potest dici in quacumque alia materia. Et hoc modo vtitur Ambr. * nomine continentia.

*loco cita-
to in ar-
gum.*

Ad secundum dicendum, quòd circa timorem non proprie laudatur continentia, sed magis firmitas animi, quam fortitudo importat. Ira autem impetum quidem facit ad aliquid prosequendum. Iste tamen impetus magis sequitur apprehensionem animalem, prout scilicet aliquis apprehendit se esse ab alio lesum: quam inclinationem naturalem. Et ideò dicitur quidem, aliquis secundum quid continens iram, non tamen simpliciter.

Ad tertium dicendum, quòd huiusmodi exteriora bona, sicut honores, diuitie, & huiusmodi, vt Philof. dicit * in 7. Ethic. videntur quidem secundum se esse eligibilia, non autem quasi necessaria ad conseruationem naturæ: & ideò circa ea non dicimus simpliciter aliquos continentes vel incontinentes, sed secundum quid: apponendo quòd sine continentibus, vel incontinentibus lucri, vel honoris, vel alius huiusmodi. Et ideò vel Tullius * communiter vsus est nomine continentia, prout comprehendit sub

*loco cita-
to in ar-
gum.*

sub se etiam continentiam secundum quid : vel accipit cupiditatem stricte pro concupiscentia delectabilium tactus .

Ad quartum dicendum , quòd delectationes venerorum sunt vehementiores , quàm delectationes ciborum . Et idè circa venerea magis consuevimus continentiam & incontinentiam dicere , quàm circa cibos : licet secundum Philosophum circa vtrumque possit dici .

Ad quintum dicendum , quòd continentia est boni rationis humanae : & idè attenditur circa passiones , quæ possunt esse homini connaturales . Vnde Philosophus dicit in 7. Ethic. * quòd si aliquis tenens puerum , concupiscat eum , vel comedere , vel ad venerorum inconuenientem delectationem , siue sequatur concupiscentiam , siue non , non dicetur simpliciter continens , sed secundum quid .

ARTIC. III.

Vtrum subiectum continentia sit vis concupiscibilis ?

Ad tertium sic proceditur . Videtur , quòd subiectum continentia sit vis concupiscibilis . Subiectum enim alicuius virtutis oportet esse proportionatum materiae . Sed materia continentia , sicut dictum est * , sunt concupiscentia delectabilium tactus , quæ pertinent ad vim concupiscibilem . Ergo continentia est in vi concupiscibili .

¶ 2 Præterea , Opposita sunt circa idem . Sed incontinentia est in concupiscibili , cuius passiones superant rationem . Dicit enim * Andron . quòd incontinentia est malitia concupiscibilis , secundum quam eligit prauas delectationes , prohibente rationali . Ergo & continentia pari ratione est in concupiscibili .

¶ 3 Præterea , Subiectum virtutis humanae , vel est ratio , vel vis appetitiua , quæ diuiditur in voluntatem concupiscibilem , & irascibilem . Sed continentia non est in ratione , quia sic esset virtus intellectualis : neque etiam in voluntate , quia continentia est circa passiones quæ non sunt in voluntate . nec etiam est

c. 5. non longe a fin. 10. 5. 756

sup 9. 57. a. 5. ad 3 Et 1. 2. 9. 58. ar. 3. ad 2. Et d. 3. q. 2. ar. 4. q. 2. Et 7. Eth. lect. 10.

co. 3.

* ar. 126.

ar. 126.

*art. præ.
ad 2.* est in irascibili: quia non est propriè circa passiones irascibilis, vt dictum est *. Ergo relinquitur quòd sit in concupiscibili.

*e. 9. circa
fin. 10. 5.* SED contra, Omnis virtus in aliqua potentia existens, aufert malum actum illius potentia. Sed continentia non aufert malum actum concupiscibilis. Habet enim continens concupiscentias prauas, vt Philosophus dicit in 7. Ethic. * Ergo continentia non est in vi concupiscibili.

*n. 2. q. 13
art. 1.* RESPONDEO dicendum, quòd omnis virtus in aliquo subiecto existens facit illud differre à dispositione quam habet dum subiicitur opposito vicio. Concupiscibilis autem eodem modo se habet in eo qui est continens, & in eo qui est incōtinens: quia in vtroque prorumpit ad concupiscentias prauas vehementes. Vnde manifestum est quòd continentia non est in concupiscibili sicut in subiecto. Similiter etiam ratio eodem modo se habet in vtroque: quia tam cōtinens, quàm incōtinens habet rationem rectam; & vterque extra passionem existens gerit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima autem differentia eorum inuenitur in electione: quia continens, quamuis patiatur vehementes concupiscentias, tamen eligit non sequi eas propter rationem. Incōtinens autem eligit sequi eas, non obstante contradictione rationis. Et idè oportet quòd continentia sit sicut in subiecto, in illa vi animæ, cuius actus est electio. Et hæc est voluntas, vt supra habitum est *.

Ad primum ergo dicendum, quòd continentia habet materiam concupiscentias delectationum tamen non sicut quas moderetur, quod pertinet ad temperantiam, quæ est in concupiscibili: sed est circa eas quasi eis resistens. Vnde oportet quòd sit in alia vi, quia resistentia est alterius ad alterum.

Ad secundum dicendum, quòd voluntas media est inter rationem & concupiscibilem, & potest ab vtroque moueri. In eo autem qui est continens, mouetur à ratione. In eo autem qui est incōtinens, mouetur

atur à concupiscibili. Et idèd continentia potest attribui rationi sicut primo mouenti, & incontinentia, concupiscibili: quamuis vtrumque immediatè pertineat ad voluntatem sicut ad proprium subiectum.

Ad tertium dicendum, quòd licet passiones non sint in voluntate sicut in subiecto, est tamen in potestate voluntatis eis resistere. Et hoc modo voluntas continentis resistit concupiscentijs.

ARTIC. IV.

757

Vtrum continentia sit melior, quam temperantia?

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quòd continentia sit melior, quam temperantia. Dicitur enim Ecclesiast. 26. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Ergo nulla virtus potest continentia adæquari.

¶ 2 Præterea, Quàto aliqua virtus meretur maius pramium, tanto potior est. Sed continentia videtur mereri maius pramium. Dicitur enim secundæ ad Timot. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Magis autem certat continens qui patitur vehementes passiones & concupiscentias prauas, quam temperatus qui non habet eas vehemètes. Ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

¶ 3 Præterea, Voluntas est dignior potentia, quam vis concupiscibilis. Sed continentia est in voluntate: temperantia autem in vi concupiscibili, vt ex dictis patet*. Ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

SED contra est, quòd Tullius* & Andronicus ponunt continentiam adiunctam temperantiæ, sicut principali viriuti.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra dictum est*, nomen continentia dupliciter accipitur. Vno modo, secundum quod importat cessationem ab omnibus delectationibus venereis. Et sic sumendo nomen continentia, continentia est potior temperantia simpliciter dicta: vt patet ex his quæ supra dicta sunt*, de præminencia virginitatis ad castitatem simpliciter

art. præc. ad 1.

Tullius lib. 2. de inuic. in fol. 2. ante fin. lib. ar. 1. huius 9.

9. 152. ar. 5.

ter dictam. Alio modo, potest accipi nomen continentiae, secundum quod importat resistantiam rationis ad concupiscentias pravas, quæ sunt in homine, vehementes. Et secundum hoc temperantia est multo potior quam continentia: quia bonum virtutis laudabile est ex eo quod est secundum rationem. Plus autem viget bonum rationis in eo qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitivus est subiectus rationi, & quasi à ratione edomitus: quam in eo qui est continens, in quo appetitus sensitivus vehementer resistit rationi per concupiscentias pravas. Unde continentia comparatur ad temperantiam, sicut imperfectum ad perfectum.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa potest dupliciter intelligi. Vno modo, secundum quod accipitur continentia, prout abstinere ab omnibus veneris. Et hoc modo dicitur, quod omnis ponderatio non est digna animæ continentis in genere caritatis: quia nec etiam fecunditas carnis quæ queritur in matrimonio, adæquatur continentie virginali vel viduali, ut supra dictum est *. Alio modo, potest intelligi, secundum quod nomen continentie sumitur communiter pro omni abstinentia à rebus illicitis. Et sic dicitur quod omnis ponderatio non est digna animæ continentis: quia non respicit æstimationem aurum vel argenti, quæ commutantur ad pondus.

Ad secundum dicendum, quod magnitudo concupiscentie seu debilitas eius, ex duplici causa procedere potest. Quandoque enim procedit ex causa corporali. Quidam enim ex naturali complexionem sunt magis proni ad concupiscendum quam alij. Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiscentiam inflammantes, magis paratas quam alij. Et talis debilitas concupiscentie dimittit meritum, magnitudo vero auget. Quandoque vero debilitas vel magnitudo concupiscentie provenit ex causa spiritali laudabili: puta, ex vehementia charitatis, vel fortitudine rationis: sicut est in homine
tem-

9. 1; 2.
47. 5.

temperato. Et hoc modo debilitas concupiscentiæ auget meritum, ratione suæ causæ, magnitudo verò minuit.

Ad tertium dicendum, quòd voluntas propinquior est rationi quàm vis concupiscibilis. Vnde bonum, rationis, ex quo virtus laudatur, maius esse ostenditur ex hoc quòd pertingit non solum vsque ad voluntatem, sed etiam vsque ad vim concupiscibilem, quòd accidit in eo qui est temperatus; quàm si pertingat solum ad voluntatem, vt accidit in eo qui est continens.

QVÆST. CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de incontinentia.

- ¶ Et circa hoc quærentur quatuor.
- ¶ Primo, vtum incontinentia pertineat ad animam vel ad corpus?
- ¶ Secundo, vtum incontinentia sit peccatum?
- ¶ Tertio, de comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.
- ¶ Quarto, quis sit turpior, vtum incontinens iræ, vel incontinens concupiscentiæ?

ARTIC. I.

Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus?

758

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd incontinentia non pertineat ad animam, sed ad corpus. Diuersitas enim sexuum non ex parte animæ, sed ex parte corporis est. Sed diuersitas sexuum facit diuersitatem circa incontinentiam. Dicit enim Philosophus in 7. Ethic. quòd mulieres non dicuntur, neque continentes, neque incontinentes. Ergo incontinentia non pertinet ad animam, sed ad corpus.

¶ 2 Præterea, Id quod pertinet ad animam, non sequitur corporis complexiones. Sed incontinentia sequitur corporis complexiones. Dicit enim Philos. in 7. Ethic. quòd maximè acuti, id est, cholericis, & melancholicis, secundum effrænatam concupiscentiam sunt incontin-

c. 5. parū ante me. to. 5.

c. 7. ad f. to. 5.